

Mínt hogy megelőző oltásokkal csak a házi sertéseknél lehet a betegség ellen védekezni, a vadállomány szempontjából a legfontosabb a beteg, legyengült állatok kilövése. A betegségnek házi sertésekre áterjedésének megakadályozása érdekében a Bükkhegység területén rendelet írja elő minden lelőtt vaddisznó húsának állatorvosi vizsgálatát.

Egy másik közegészségügyi szempontból is fontos betegség az 1954-től kezdve máig sem leküzdött veszettség.

Legnagyobb jelentősége, ill. veszélye, hogy a betegség iránt az összes emlős állat és az ember is fogékony. Behurcolása a szomszédos országokból átkerült vadon élő hűsevökre vezethető vissza; 1954-ben a betegséget kizárólag rókákön lehetett észlelni, s ekkor a Bükkben a rókák nagy része ki is pusztult. 1955-ben ismételten észlelték szarvasok, valamint őzek között. (Az Országos Állategészségügyi Intézetbe küldött 11 db szarvas- és őzhulla közül két esetben ki is mutatták a betegséget.)

Felsőtárkányban 1955-ben egy esetben vadmacskán észlelték a betegséget. A betegség tünetei legjellemzőbbek a rókán; a háziállatoktól eltérően a betegség kezdetén a jellemző izgatottsági tünetek rendszerint hiányoznak, ellenkezőleg, az állat barátságossá válik, a lakott helyekre is bemegy. A betegség előrehaladtával az állat fokozatosan lesóványodik, legyengül és bénulások között elpusztul. A betegség biztos megállapítása az agyvelő szövettani vizsgálatával történik, ezért a fertőzött területeken elhullott vagy betegen lelőtt rókák fejét vizsgálatra kell küldeni.

A veszettség áterjedhet háziállatokra is. Ilyen esetet észleltünk 1954-től kezdve több esetben is, amikor kutyára, macskára, sőt több esetben szarvasmarhákra és sertésekre is vadon élő állatokról közvetlenül terjedt át a betegség.

A betegség terjedésének megakadályozására az utóbbi években a fertőzött területen a rókák irtására körvadászokat rendeltek el.

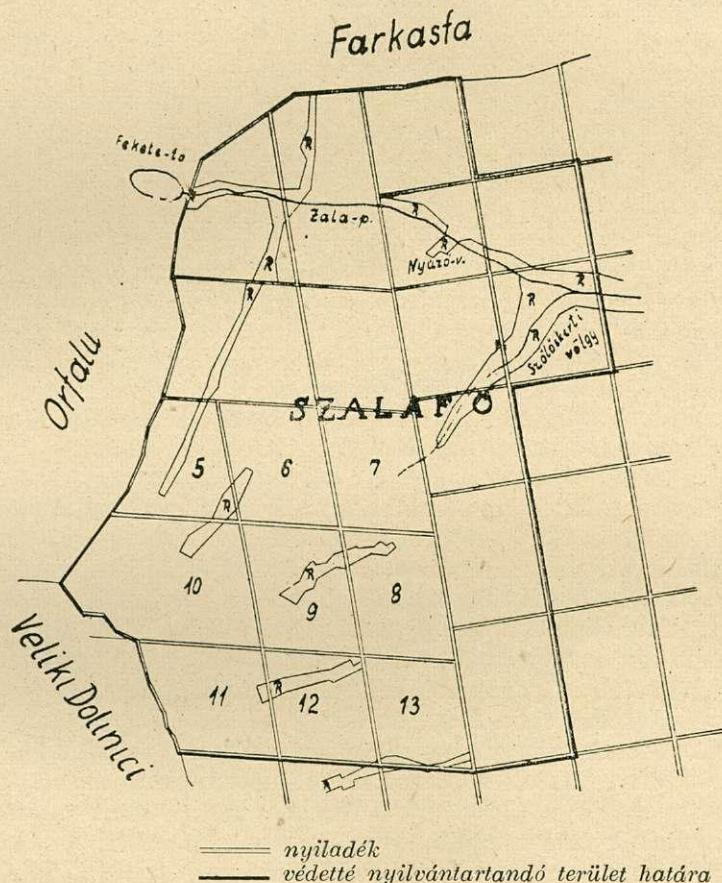
A siketfajd előfordulása hazánkban

GYÖRGY KÁLMÁN erdőmérnökhallgató

— Siketfajd. — Egy szó csak és mégis hány vadász szíve dobban nagyot a szó hallatára. Képeletében fenyvesek, hóval borított hegyek jelennek meg és egy koratavaszi hajnalra gondol, amikor lámpással a kezében botorkál fel a dürgőhely felé. Felérve megpihen vadászszékén és várja a hajnal pirkadását. Még nem dereng, még sötét fátyol fedi a keleti égboltot is, de a feszülten figyelő vadász már hangokat hall; boldog izgalom tölti el s lassan, óvatosan megindul a hang irányában. Mire közelebb ér, már világosodni kezd, s a fejedelmi madár önfeledten járja násztáncát egy magányos vén fenyő elszáradt ágán. Időnként abbahagyja dalát, figyel, de nem sejti a közelgő veszedelmet, a mozdulatlanul álló vadászt. Újra bugyogni kezd. A bugyogást köszörülés váltja fel, de egy dörrenés megszakítja szerelmi mámorát, s a nagykakas tompa puffanással esik a földre.

Hazánk nyugati határán még minden tavaszon felhangzik a szerelmes köszörülés, miközben násztáncát járja egy-egy nagykakas, egy kipusztulóban lévő ősvad. Alig pár éve annak, amikor Szalafő határában az áprilisi hajnalokon 20—25 kakas dürgött a számukra fenttartott védett területen. Ez a védett terület 145 kh kiterjedésű volt, amelyet Reverencsics Károly főmérnök jelölt ki a fajok részére. Ez az ember — szívében is vadász volt — megtiltotta, hogy egy fejszecsapás is történjék a kijelölt erdőben. A naptárban 1931-et írtak akkor. Ettől az időtől kezdve zavartalan környezetben éltek és szaporodtak a siketfajdok, számukat 1948 nyarán 150 darabra becsülték.

A siketfajd fészkelési területe Vas megyében

Az emberi tudatlanság azonban tönkretette a védett területet és vándorlásra kényszerítette a madarakat, amelyek — ragaszkodván megszokott tartózkodási helyükhöz — még most is itt élnek hazánk határain belül, a szalafői erdeifenyvesekben. Sajnos, számuk azóta évről évre fogy.

A szalafői rontott erdeifenyvesek kitermelése 1951-ben indult meg, vele együtt megindult a siketfajdok vándorlása is. A mellékelt térképen a 12-es tag az a terület, amely ma is érintetlen, s amelyben természetes voltánál fogva ma is tartózkodnak siketfajdok. Tavaszi dürgéskor ebben

a tagban hangzik fel legelőször a szerelmes kakasok köszörülése, téli időben pedig itt várja őket a terített asztal: a sok boróka.

A területen sok a bogyótermesű cserje, néhol egy-egy üres folt is van, ahol a rezgőnyárák elszáradtak és kidőltek.

A tartózkodási helyüktől megfosztott madarak vándorlása a magánosok erdői felé történt, mert igényeiknek ez felelt meg a legjobban. Körülbelül az egyharmad része vándorolt Orfalu felé, kétharmada pedig a szalafői magános erdőkbe; ezek időnként, de főleg dürgés idején visszahúzódnak a rezervátum felé. A magánosok fiatalosai határosak voltak a védett területtel. Erdeifenyő és különböző cserfajok alkották ezeket a sűrűségeket, amelyeket költés idejére kerestek fel a fajdtyúkok. A fiatalosok mellett rezgőnyárral és nyírral elegyes erdeifenyő szálerdők vannak, az aljuk tele borókával, áfonyával, a fajok kedvenc eledelével.

Ma már ezek az erdők is nagyrészt állami kezelésbe kerültek. 1955 tavaszán megindult a tisztítás és így történt meg az a szomorú eset, hogy a munkások két fészekalj tojást tapostak össze munka közben a szinte áthatolhatatlan sűrűségben. A munkások, — akikkel ott tartózkodásom alatt beszélgettem — mondták, hogy az egyik fészekben 9, a másikban 12 tojás volt.

De nemcsak a sűrű fiatalosokban fészkel a fajd, hanem felhasznál más alkalmas helyet is. Erről tanúskodik az alábbi eset. A munkások fészkelési idő alatt hordták össze a termelés után széjjelmaradt kisebb ágrakásokat, és eközben az egyik ágcsomó alól egy fajdtyúk repült ki. A munkás az ágcsomót elhúzta, s csak amikor visszament, vette észre; hogy alatta fészek volt, s benne 6 törött tojást számlált meg.

A fajok vándorlásukban egyre távolabb kerültek a rezervátumtól a még érintetlenül maradt fiatalosok felé. Így jutottak le a Fekete-tó környékére, amelyből a Zala folyó ered. Itt kb. 30 ha. fiatalos van a völgy két oldalán, s ebből az egyik oldal még teljesen érintetlen. Magam többször bejártam ezt a területet és a vele határos szálerdőket, mivel Horváth Gyula vadőr és Horváth István erdész szerint is idehúzódik a legtöbb fajd nyáron. Augusztus 21-én délután a Szőlőskerti-rét melletti szálerdőben jövök lefelé egy meglehetősen benőtt erdei úton és itt láttam egy család fajdot. A csirkék egy hangyaboly körül szedegettek, azokat pillantottam meg először. Nem sokáig gyönyörködhettem bennük, mert anyjuk egy riasztó hangjára szétrebbentek. Már repülősek voltak és így hamar eltűntek szemem elől. Lehettek kb. hatan, de a kakasok nagyságukkal kiváltak a családból. Próbáltam utánuk menni, s akkor vettem észre, hogy az anya még ott van és igyekszik a földön más irányba vezetni, mint amerre csirkéi mentek. A csirkék feje meglehetősen nagynak látszott, talán azért, mert a tollazatuk még nem volt teljesen kifejlődve.

Sokat beszélgettem Horváth István erdészszel, akinek védkerületébe tartozik a siketfajos erdők legnagyobb része. Neki sokszor nyílik alkalma fajdot látni a hajnali órákban és alkonyatkor. Hajnalban leginkább az erdőbe beszögelt réteken látja, amikor egy-egy tyúk szorgalmasan kaparja széjjel csirkéinek a hangyabolyokat. Alkonyatkor pedig hazafelé menet, átsurran előtte egy tyúk, vagy egy kakas az erdei utakon. Télen a borókás területeken, valamint a luc- és jegenyefenyő alátelepítések körül látja őket legtöbbször. A jegenyefenyő rügye különösen kedvelt eledelük, erről magam is meggyőződtem, amikor a jegenye alátelepítéseket végigjártam.

Nem vetik meg a lucfenyő rügyét és fiatal hajtásait sem, ezt mutatja az ún. Bükkösi-csemetekert, ahonnan nem került ki ép csúcsrüggyel csemete. Emiatt több erdész tett panaszt az őriszentpéteri erdészethél, mondván, hogy: a Szalafőről szállított csemeték közt nincs egy ép darab sem. Horváth erdész szerint az elmúlt nyáron legtöbb fajd költött a Nyúzó-völgy két oldalán. Nyolc-tízre becsüli az ott költött fajdok számát, a szalafői összes előfordulást pedig 35—40 darabra.

A terület vadőre, Horváth Gyula is ennyire becsüli a szalafői fajdok számát: „Egy módja van csak a fajdok megmentésének, ha a szalafői területet védetté nyilvánítják és ott megszűnik minden fejszecsapás, minden erdőművelési munka.“

Szerinte néha megszaporodik a fajdállomány, mert a szomszédos jugoszláv területről átvándorolnak hozzánk. Ezek azonban csak ideiglenesen, s főleg dürgés idején tartózkodnak itt.

A siketfajdok régebbi, s állandó tartózkodási helyeül jelölik meg még a Szakonyfalu határában lévő Öreg-rét völgyet, a Magyarlaki vadászház környékét és a Kondorfa község határában lévő Bank-erdőt.

Szakonyfalun Nagy Ferenc lát rendszeresen minden évben fajdokat. Leginkább szeptemberben, szarvasbögés ideje alatt találkozik velük, mert akkor sokat jár hajnalban és alkonyatkor egyaránt. Az ő állítása szerint 8—10 darab tartózkodik ott a magánerdőben.

Kondorfán Bedőcs erdészszel beszélgettem a Bank-erdőben előforduló fajdok felől. Beszélgetésünk során az erdész elmondotta, hogy 5—6 darabra becsüli az állandóan ott tartózkodó fajdok számát. Ezeket nyáron egyenként, télen pedig együtt látja. Ez év májusában egy fiatal kakast talált elhullva. Az elhullás okát nem tudta megállapítani.

Hogy milyen messzire vándoroltak el a tartózkodási helyüktől megfosztott madarak, azt Saller ivánci erdész mondta el nekem. Ő már 40 éve szolgál Iváncon, s emlékszik, hogy a 20-as években volt azon a területen fajd, de azok elvándoroltak onnét. 1956 tavaszán többször, de már azelőtt is látott fajdot. Kerületében 2,5 kg jegenyefenyőmagot vetett az egyik csemetekertbe, a vetést naponként látogatta egy tyúk és egy kakas, s az elvetett magot mind fölszedték. A másik kertben vadcseresznyemagot vetettek, itt három alkalommal látott fajdot. Február 22 és 28, valamint március 10 volt ez az időpont, vadásznaplójába föl is jegyezte.

Ilyen elszórtan és mostoha körülmények között élnek hazánk nyugati határán a siketfajdok; előfordulásukat az alábbi táblázat mutatja:

Szalafő	Orfalu	Szakonyfalu	Magyarlak	Kondorfa	Ivánc	Összesen
d a r a b						
35—40	10—15	8—10	3—4	5—6	4	60—80

Elgondolkozva nézem a táblázatot; egy pusztulásra ítélt vad utolsó előfordulásait mutatja hazánkban, és önkénytelenül is felvetődik bennem a kérdés: megérdelmi-e az örök természet egyik ritka teremtménye, hogy utolsó előfordulási helyét Magyarországon védetté nyilvánítsák? Úgy érzem, hogy erre a kérdésre csak egy szóval lehet felelni: igen! Ennek az egy szónak az elhangzását az Országos Természetvédelmi Tanácstól várja sok magyar vadászember és ornitológus.